

Türk Halkının Suriyeli Algısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Doğan, Abdullah Selim (2021), Türk Halkının Suriyeli Algısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Filiz Kitabevi, İstanbul, 187.

Kitap İncelemesi

Makale Geliş Tarihi: 12.06.2023

Makale Kabul Tarihi: 29.03.2024

Yazar Bilgileri:

Furkan DÜZENLİ

Öğr. Gör. Dr., Düzce Üniversitesi,

furkanduzenli@duzce.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-7044-3403

Öz

Abdullah Selim Doğan'ın "Türk Halkının Suriyeli Algısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı kitabı günümüzün popüler konusu geçici koruma kapsamındaki Suriye vatandaşlarını merkezine alıyor. Kitap, algı ve manipülasyonların öznesi konumunda bulunan Suriyelilere yönelik Türk halkının algısını etkileyen faktörleri ve Türk halkının gerçek algısının ne olduğunu saha araştırması ile inceliyor. İletişim ve teknolojik imkanların sınır tanımaz bir şekilde genişlemesi, genelde göçmenler özelde ise Geçici Koruma kapsamında Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşları konusunda manipülasyon imkanlarının da artması anlamına gelmektedir. Sosyal medyanın gündelik hayatta önemli haber kaynakları arasında girmesi ile de bahsi geçen manipülatif söylemler kısa süreler içerisinde binlerce hatta milyonlarca insanın fikri, inandığı sarsılmaz doğruları konumuna yükselmektedir. Geçtiğimiz yüzyıllarda herhangi bir toplumun hafızasının oluşması onlarca yıl sürerken bugün özellikle algı ve manipülasyonlarla bu süreler daha kısa zamanlara inmekte, üstüne üstlük yalanı kendisine temel alır hale gelmektedir. Doğan'ın çalışması bu bağlamda önemli bir başka işlev de görmektedir. Yalova ilini kapsayan bu çalışma gelecek yıllarda konuyla ilgili araştırmalar yapacak olan araştırmacılara da sahadan elde ettiği verilerle doğru bakış açısı ve bilgi temelini sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Algısı, Göç Sosyolojisi, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Syrian Perception of Yalova People: Problems and Solutions

Book Review

Article Arrival Date: 12.06.2023

Article Acceptance Date: 29.03.2024

Author:

Furkan DÜZENLİ

Öğr. Gör. Dr., Düzce University,

furkanduzenli@duzce.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-7044-3403

Abstract

Abdullah Selim Doğan's book titled "Turkish People's Syrian Perception: Problems and Solution Suggestions" centres on Syrian citizens under temporary protection, which is a popular topic today. The book examines the factors affecting the perception of the Turkish people towards Syrians, who are the subject of perceptions and manipulations, and what the real perception of the Turkish people is through field research. The unlimited expansion of communication and technological possibilities means an increase in the possibilities of manipulation regarding immigrants in general and Syrian citizens in particular, who are in Turkey under Temporary Protection. With social media becoming one of the most important sources of news in daily life, the aforementioned manipulative discourses become the opinions and unshakable truths believed by thousands or even millions of people in short periods of time. While in the past centuries it took decades for the memory of a society to form, today, especially with perception and manipulations, these periods are reduced to shorter times, and on top of that, it has become based on lies. Doğan's study serves another important function in this context. This study, which covers the province of Yalova, offers the researchers who will conduct research on the subject in the coming years the right perspective and knowledge base with the data obtained from the field.

Keywords: Migration, Perception of Syrian, Immigration Sociology, Syrians Under Temporary Protection

Abdullah Selim Doğan'ın “Türk Halkının Suriyeli Algısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” başlıklı kitabı günümüzün popüler konusu geçici koruma kapsamındaki Suriyelileri merkezine alıyor. İstanbul, Filiz Kitabevi yayınları arasından 2021 yılında 978-975-368-628-0 ISBN numarası ile yayınlanan kitap, Doğan'ın 2020 yılında İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü bünyesinde hazırladığı doktora tez çalışmasının kitaplaştırılmış halidir.

Doğan, kitabı üç bölüm altında incelemektedir:

1. Bölüm: Göç Olgusu
2. Bölüm: Türkiye'deki Suriyeli Algısı
3. Bölüm: Yalova Halkının Suriyeli Algısına Yönelik Bir Alan Araştırması

İlk bölümü göç olgusuna ayıran yazar; göç kavramıyla birlikte göçün sınıflandırması, göçün sebep ve sonuçları ile bu bölümü tamamlıyor. İkinci bölümde Türkiye'deki Suriyeli algısını inceleyen Doğan, bu bölümü iki başlık altında detaylandırıyor. İlk başlıkta Suriyeli algısını etkileyen faktörleri inceleyen yazar, ikinci başlıkta ise 2011 yılından itibaren Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin durumunu mercek altına alıyor. Son bölümde ise tezin saha araştırmasına yer ayıran Doğan, Yalova'da yaşayan yerleşik halkın Suriyeli algısına yönelik alan araştırmasını ve bulgularını değerlendiriyor. Kitap, sonuç bölümü ile tamamlanıyor.

Yukarıda ifade edildiği şekliyle Doğan birinci bölümde göç olgusuna yer veriyor ve literatür taramasını sunuyor. Yazar ayrıca göç kavramının yanı sıra literatürde sıklıkla karıştırılan ve birbirinin yerine kullanılan göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları arasındaki farklara yer ayırıyor. Konunun öznesi durumunda olan Geçici Koruma kapsamında Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşları ile ilgili geçici koruma noktasında da teorik zemininin oluşturulduğu bu bölümde ayrıca; göç eden bireyin göç süreci içerisinde hangi yasal güvencelere sahip olduğu veya hukuki olarak ne şekilde isimlendirilmesi gerektiği gibi noktalarda da literatür bilgisi sunuluyor. Doğan'ın ifadesiyle “Göç süreci içinde sığınmacı mülteciye, mülteci de göçmene dönüşebilir” (s. 12) dolayısıyla kavram karmaşasının net bir

şekilde açıklanması da bu dönüşüm sebebiyle zorunludur. İkinci olarak göç hareketlerini sınıflandıran Doğan; “yönüne göre”, “irade açısına göre”, “hukuki duruma göre” ve “süreye göre” şeklinde dörtlü bir sınıflandırma tercih ediyor. Literatürü incelemeye devam eden Yazar, göç hareketlerinin sebeplerini incelediği üçüncü başlıkta ise; ekonomik, siyasi ve güvenlik ile sosyokültürel faktörlere yer veriyor. Özellikle ekonomik faktörleri incelenen; “gelir dağılımındaki adaletsizlik”, “istihdam fırsatları” ile “işsizlik ve yoksulluğa” ayrıca dikkat çekiyor. Siyaset ve güvenlik noktasında; “iç çatışmalar”, “terör”, “savaşlar ve doğal afetler” ile “güvenlik endişeleri” dile getiriliyor. Sosyokültürel şartlarda ise; “hızlı nüfus artışı”, “eğitim”, “ailevi sebepler” ve “dini gerekçeler” ifade ediliyor. Birinci bölümün son kısmı ise göç hareketlerinin sonuçlarına ayrılmış. Ekonomik ve sosyokültürel sonuçlar şeklinde ikili bir sınıflandırmanın yapıldığı başlık altında özellikle; göç hareketlerinin ekonomik boyutu noktasında işsizlik ve buna bağlı olarak ücret, istihdam ve üretim biçimlerine örneklerle temas ediliyor. Sosyokültürel sonuçlar noktasında ise; “yabancı düşmanlığı”, “kentleşme” ve “aile yapıları” üzerinden konu tartışmaya açılıyor. Ayrıca Doğan, bölümün son kısmında segregasyon, entegrasyon ve asimilasyon kavramlarını da detaylı olarak açıklıyor.

İkinci bölüm “Türkiye’de Suriyeli Algısı” başlığını taşıyor. Türkiye’de Suriyeli algısını oluşturan faktörleri sosyal politika disiplini açısından ekonomik, sosyokültürel ve güvenlik bağlamı şeklinde ifade eden Doğan, konuya ayrıca medyanın yönlendirmesini de eklemiştir. “Göçmenlere karşı olan tutumlar ekonomik bir perspektiften ele alındığında işsizlik oranlarının en yüksek olduğu ülkelerin en olumsuz algıya sahip oldukları görülmektedir” (s. 45) şeklinde durumun fotoğrafını çeken Doğan, Türkiye’de Suriyeli algısını yönlendiren en önemli etken olarak medyayı göstermektedir (s. 4). Özellikle Türk medyasında Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü kapsamında bulunan Suriye vatandaşları ile ilgili haberlerin servis edilirken kullanılan dile işaret eden Doğan, “sel, heyelan, göç dalgası” gibi mecazi ifadelerin adeta felaketi çağrıştıran ve Suriyelilerin kitlesel olarak hareket ettiğini ve bunun da bir tehdit unsuru olarak algılandığını söylemektedir (s. 47). Medyanın kullandığı dilin toplumda zamanla farklı karşılıklar bulduğu ifade edilmektedir. Ekonomik algı noktasında ise;

özellikle Suriyelilerin Türk vatandaşlarının işlerini ellerinden alacaklarına olan inanç ve Suriyelilere yapılan yardımlar ön plana çıkmaktadır. “Türk halkının Suriyeliler hakkındaki endişeleri, önyargılardan beslenmektedir” (s. 53) diyen Doğan, hem güvenlik hem de sosyokültürel bağlamda istatistikler tersini de söylüyor olsa Türk vatandaşlarının büyük bir kısmının Suriyelileri “tehlikeli” bulduğunu, bu anlayışın sebeplerini ve oluşturduğu sonuçları literatürdeki çalışmalarını örnek göstererek aktarmaktadır.

Doğan, ikinci bölümün ikinci kısmında ise 2011 yılından itibaren Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin durumunu verilerle birlikte aktarıyor. “Demografik”, “eğitim”, “ekonomik”, “sağlık” ve “güvenlik” başlıkları altında olması gereken ile var olan durumu karşılaştırıyor. Çalışma, var olan algıların doğruluk payının olup olmadığı noktasında resmi istatistikler ve yapılan araştırmalarla detaylandırılıyor. Geçici Koruma kapsamında Türkiye’de bulunan Suriye vatandaşlarıyla ilgili özellikle sosyal medyada dile getirilen sığınmacı – suç ilişkisi bağlamında İçişleri Bakanlığının verilerini paylaşan Doğan, Suriyelilerin karıştığı adli olayların Türkiye geneline oranının %1,32 olarak gerçekleştiğini ifade ediyor (s. 78).

Kitabın üçüncü bölümünde ise Doğan gerçekleştirdiği alan araştırmasını okuyucu ile paylaşıyor. Türk vatandaşlarının Suriyelileri nasıl algıladıklarını daha önce yapılmış çalışmalar ile aktaran Doğan, bir önceki bölümde incelediği faktörlerin yapılan çalışmaların sonucunda ortaya çıkan fotoğrafa nasıl uyduğunu aktarıyor. Araştırmasının yöntem ve süreçlerini de aktaran Doğan; araştırmanın yapıldığı zaman içerisinde Yalova ilinin nüfusunu 262.234 kişi (s. 95), Yalova’da geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayısını ise 3890 olarak veriyor (s. 96). Yazar, bu iki verinin de ışığında araştırmanın asgari örneklem büyüklüğünün 384 kişi olması gerektiğini ve toplamda 436 katılımcıdan anket formu aracılığıyla veri toplandığını ifade ediyor. Doğan ayrıca çalışma için beş problem ve yedi hipotez belirlemiştir. Araştırmanın problem ve hipotezleri doğrultusunda bulgularını ifade eden Doğan, dört başlık etrafında konuyu aktarıyor. Bunlar; “Ekonomik boyutuyla”, “sosyolojik boyutuyla”, “güvenlik boyutuyla” ve “devlet desteği boyutuyla”.

Saha araştırmalarının akademik literatürdeki karşılığı elbette yadsınmaz. Özellikle göç hareketleri sonucunda ortaya çıkan sığınmacı sorununa (!) benzer sığ bakış açısından uzaklaşarak değerlendirilmesi gereken konularda sahadan alınan veriler, sahaya yönelik politikaların oluşturulmasında kuşku götürmez öneme sahip olmaktadır. Bununla birlikte örneklemin, anket sorularının veya hipotezlerin doğru belirlenemiyor olması ise sahada sıklıkla karşılaşılan sorunların başında gelmektedir. Bu yanlışlıklar doğal olarak ortaya çıkan verilerin de güvenilirliğini etkiliyor, bu verilerden hareketle başlatılan çalışmaları da doğru sonuca ulaştırmıyor. Bu nedenle Doğan'ın çalışmasının önemli olduğu kanaatindeyim. Özellikle sahadan kopmadan gerçekleştirilen akademik çalışmaların teorik çalışmalarla bir bütünlük oluşturduğu unutulmamalıdır. Yapılan saha araştırmaları akademik bilginin sosyal hayat içerisinde daha fazla yer almasına da böylece katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın hipotezleri incelendiğinde hipotezlerin sıfır noktasından, bir diğer deyişle tarafsızlık noktasından uzak olduğu görülüyor: Doğan, H1 hipotezini “Türk vatandaşlarının, Suriyeliler hakkında genel algısı olumsuz yöndedir.” şeklinde belirlemiş. Halbuki H0 “Türk vatandaşlarının Suriyeliler hakkında genel algısı vardır/yoktur.” şeklinde herhangi bir ön kabul olmadan ifade edilmeliydi. Daha sonrasında H01 hipotezi bir yargı belirlemeliydi. Literatürün etkisi ile bu şekilde belirlendiği düşünölen hipotezler, diğer yandan “Acaba yazarın Suriyeli algısını mı ortaya koyuyor?” fikrini düşöndürmektedir. Hipotezlerin ayrıca genel bir kabul üzerinden gittiği görölmektedir. Örneğin; yazar, Geçici Koruma kapsamında Türkiye’de bulunan Suriye Vatandaşları hakkında genel algının olduğu kabulünü test etmiş midir ki bu hipotezin alt hipotezi olması gereken genel algının olumsuz yönde olduğu test edilme ihtiyacı duyulmuş? Bu konuda belki Doğan gerekli ilk testleri yapmıştır, ancak gerek tezinden gerekse kitapta bu bağlamda herhangi bir bilginin yer almaması araştırmanın eksiklikleri olarak ifade edilmelidir.

Doğan'ın çalışmasının önemi özellikle araştırmanın güven düzeyinin yükseğe yakın gerçeklemesi bağlamında bir kez daha ortaya çıkıyor (s. 97). Aynı şekilde Suriyeli algısını etkileyen faktörler başlığı altında tartışılan konuların manipölasyona fazlasıyla açık olması nedeniyle konuya

özel olarak yer ayrılması çalışmanın objektifliği açısından olumlu etkiler doğuruyor.

Bununla birlikte çalışmanın genelinde bazı bölümler okumayı ve akışı zorlaştırıyor. İlk bölümde kavramsal çerçeve çizilirken içerik olarak doğru, anlaşılır ve yeterli bilgi veriliyor olsa da özellikle tanımların art arda verilmiş olması okumayı zorlaştırıyor. Birçok paragrafın bu şekilde dipnotlarla bitmesi bir noktadan sonra yazarın metinden kendisini soyutladığı düşüncesini doğuruyor. Doğan'ın doktora tezinden neşet etmiş bu çalışma için kabul edilebilir bir durum dahi olsa kitap olarak yayınlanmadan önce akışı kolaylaştıracak düzenleme ihtiyacını ortadan kaldırmıyor. Aynı durum başlıklar ve bölümler arasındaki geçişlerde de kendisini belli ediyor. Bölümler arasında sert geçişler okuyucuda farklı çalışmalarını takip ediyormuş hissi uyandırıyor. Bu bağlamda bir diğer eleştiri ise; kavramsal çerçeve çizilirken yazarın kendi yorum ve katkısının neredeyse yok mesabesinde kalmasıdır. Benzeri şekilde ikinci bölümün son kısmında tablolardan yararlanılmış olması objektiflik ve verilerin yol göstericiliğine sığınmak noktasında olumlu katkılar sağlıyor. Fakat tablo yorumlamaları durum tespitinin ötesine geçmiyor ve sık kalıyor. Halbuki daha detaylı yorum ve gelecek senaryoları oluşturmak okuyucunun sonraki okumaları için karşılaştırma ve analiz gücüne katkı sağlardı.

Araştırma neticesinde yaş değişkeni noktasında 15-24 yaş grubunun diğer yaş gruplarına nazaran daha olumsuz bir algıya sahip olduğu, eğitim seviyesi düşüğe ekonomik algının olumsuzlaştığı, yine ev hanımı, işsizler ve öğrencilerde de ekonomik algının olumsuz olduğu görülüyor. Takip edilen haber kaynaklarına göre ortaya çıkan algıya bakıldığında sosyal medyadan konuyu takip edenlerin daha olumsuz bir algı geliştirdiği de gözlemleniyor (s. 152-153). Araştırmanın ilgi çekici bir diğer sonucu ise; Türk halkının, Suriyelilerin dezavantajlı konumlarına karşın sömürülmelerinden yana olmamasıdır (s. 154). Dolayısıyla Türk halkının sosyo-ekonomik nedenler bir yana konuya hala insani açıdan yaklaştığı sonucunu da hatırd tutmamızı sağlıyor. Çalışmada medyadaki dezenformasyonun da Geçici Koruma kapsamında Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik olumsuz kanaatlerin oluşmasında önemli paya sahip olduğu (s. 159) ifade edilirken, Doğan'ın önerisi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu

grubun geçici mi yoksa kalıcı mı olduğuna karar vermesi ve bu hususta da politikalarını belirleyerek ona uygun hareket etmesi olacaktır (s. 158). Bu noktada gelecek vizyonu açısından çalışma önemli bir öneri sunmuş oluyor.

Çalışmanın genel itibariyle sonuç kısmına bakıldığında önemli bir çıkarımla karşılaşılıyor. Doğan'ın da ifade ettiği şekliyle, “bütün olumsuzluklara rağmen Türk halkının Suriyelilere halen müsamaha ile yaklaştığı gözlemleniyor” (s. 146). Bu sonucun fazlasıyla ilgi ve dikkate mazhar olması gerekiyor. Artık on yılı aşkın bir sürenin geçirildiği bu günlerde milyonlarca insandan bahsediliyor ve birçok olumsuzluğa rağmen, ki haber kaynaklarının önemi Doğan'ın da ifade ettiği gibi (s. 101) algının yönünü belirleme noktasında ikileme de sebebiyet verebiliyor, Suriyelilerin savaş nedeniyle ülkelerini terk etmiş olmaları Türk halkının konuya hala insani noktada yaklaştığı gerçeğini de gözler önüne seriyor. Özellikle konunun Almanya'ya emek göçü vermiş olan Türk halkı için farklı bir boyutu da bulunuyor. İlk göçlerin ardından özellikle 1970'li yılların küresel petrol krizi ile birlikte Almanya'da göçmen karşıtlığının ekonomik temelli olarak ortaya çıktığı görülüyor. Yapılan çalışmalar bugünküne benzer durumların Almanya'da da yaşandığını gösteriyor. Ekonomik problemler ortaya çıkmaya başladığı an ilk suçlananların göçmenler olması bu anlamda Türk halkına özgü bir durum değildir. Çalışmada bu noktaya atıf yapılması özellikle gelecek vizyonu çizilmesi noktasında yararlı olabilir.

Doktora çalışma alanı olarak kendisine göç olgusunu seçmiş bir akademisyen olarak Doğan'ın “Türk Halkının Suriyeli Algısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” başlıklı kitabını değerlendirmek önemli idi. Genel olarak eserin başta öğrenciler olmak üzere, alana ilgi duyan okuyucularla birlikte politika yapıcılara çalışmalarında katkıları sağlayacağına inanıyorum. Ayrıca kitabın zengin kaynakça kısmı da sonraki okumalar konusunda rehber görevi görüyor. Çalışmanın kendisinden sonraki çalışmalara önemli bir alan açacağını düşünüyor ve bu bağlamda geliştirilmeye açık veya doğal olarak eksik kalan yönlerinin literatürde bundan sonra yapılacak çalışmalarla tamamlanacağını umuyorum.